

ΚΩΝΣΤ. Ι. ΛΟΓΟΘΕΤΟΥ
Καθηγητοῦ ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ

ΤΑ ΑΙΩΝΙΑ ΙΔΕΩΔΗ

ΘΡΗΣΚΕΙΑ—ΓΛΩΣΣΑ—ΠΑΤΡΙΣ

Α

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΑΙ : ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & Σ^{τα}
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ,"
50—Ὁδὸς Σταδίου—50

1930

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ
ΤΟΜΕΑΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΡΕΥΝΩΝ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΕΠ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Θ. ΠΕΤΣΙΟΣ

ΝΕΟΚΛΕΙ ΚΑΖΑΖΗ

ΠΡΟΕΔΡΩΙ ΤΟΥ «ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ»

ΠΟΛΛΑ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΕΘΝΟΥΣ ΠΟΝΗΣΑΝΤΙ

Ε.Υ.Δ της Κ.τ.Π
ΙΩΑΝΝΙΝΑ 2006

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ἡ μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον ἐπελθοῦσα καθολικὴ εἰς τοὺς λαοὺς κατάστασις ἐμφαίνει ἐναργῆ καὶ παρὰ πάντων ὁμολογουμένην ἀσυνήθη κατὰπτωσιν καὶ ἠθικὴν παρακμὴν, ἣτις αἰτίαν ἔχει κυριωτάτην τὴν παραγνώρισιν τῶν παλαιῶν μὲν αἰεὶ δ' ἐγκύρων καὶ αἰδίων ἀξιῶν. Τὴν ἄλλοτε κρατοῦσαν σεμνότητα τῶν ἠθῶν καὶ τὴν αὐστηρότητα τῶν τρόπων διεδέχθη ἡ ἔκλυσις καὶ διαφθορά· τὴν εὐλάβειαν πρὸς τὰς παραδόσεις καὶ τὴν εὐσέβειαν πρὸς τὴν θρησκείαν ἀντικατέστησεν ἡ ἀβασάνιστος καὶ εὐκόλος παραδοχὴ οἰουδήποτε ἀλλοκότου νεωτερισμοῦ, ἡ πρὸς τὴν πίστιν τῶν πατέρων ἀδιαφορία καὶ πρὸς τὰ ἱερὰ ἀνευλάβεια. Παρ' ἡμῖν δὲ ἰδίᾳ ἡ καλλιπρεπὴς καὶ ἐναρμόνιος, ἡ ἔκπαυλος καὶ αὐτὸ τοῦτο θεία γλῶσσα καταπολεμεῖται καὶ ἐκβάλλεται καὶ ἀντ' αὐτῆς ἐπιδιώκεται ἡ κατασκευὴ καὶ ἐπιβολὴ πενιχροῦ καὶ ἀηδοῦς κατασκευάσματος νοσηρᾶς φαντασίας. Τὴν τοιαύτην ἐν μορφῇ ἀπεχθυστάτη ὑφεστῶσαν κατάστασιν, ἣτις καὶ ἐν τῇ ἡμετέρᾳ πατρίδι ἐξεδηλώθη κατὰ τρόπον ἔντονον καὶ κινδυνώδη, ὀφείλομεν ὡς οἷόν τε τάχιστα νὰ θεραπεύσωμεν καταφεύγοντες εἰς τὰ τελεσφόρα καὶ κατάλληλα φάρμακα.

Βεβαίως ἡ κρίσιμος περίοδος τῆς χαμαιζήλου ιδιοτελείας καὶ τοῦ ταπεινοῦ ὑλισμοῦ, ὅφ' οὗ νοσοῦσι σήμερον καὶ πάσχουσιν οἱ λαοί, θὰ παρέλθῃ κατ' ἀνάγκην ὑπέκονσα εἰς τὸν ἀδήριτον νόμον τῆς αἰωνίου ἀνακκλήσεως τῶν μεγάλων σταθμῶν τῆς ἀνθρωπίνης ἀναπτύξεως. Ἄλλ' οἱ ἀσθενέστεροι κοινωνικοὶ ὀργανισμοὶ κινδυνεύουσιν ἐν τῇ περιόδῳ ταύτῃ νὰ καταβληθῶσιν. Ἐπειτα δὲ ὅσῳ ταχύτερα ἔσται ἡ τοῦ κακοῦ πάροδος, τοσοῦτω μείζων ἡ ὠφέλεια. Καὶ θέλει αὕτη ἐπιτευχθῆ διὰ τῆς συντόνου ἐπιστροφῆς εἰς τὰς παροραθείσας αἰωνίους ἀξίας, διὰ τῆς εὐλαβοῦς ἀνεγέρσεως τῶν ἱερῶν βωμῶν, ἐφ' ὧν θύουσα ἡ ἀνθρωπότης ἐξευγενίζεται καὶ εἰς πεδία ὑπέρτερα ἀνυψοῦται. Εἰς δὲ τὴν ἐπιστροφήν καὶ τὴν ἀνύψωσιν θὰ ὀρμήσῃ, ἐλπίζομεν, ἐν τοῖς πρώτοις τὸ ἡμέτερον ἔθνος. Διότι τοῦτο πρώτιστα καὶ μάλιστα ὀφείλει τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ καὶ τὴν αἴγλην εἰς τὴν λατρείαν τῶν ἀθανάτων ἰδεῶν· τοῦτο κατ' ἐξοχὴν διὰ τῆς μακραίωνος αὐτοῦ ἱστορίας ἐκύρωσε τὴν ἀλήθειαν, ὅτι οἱ λαοὶ ἐκεῖνοι προκόπτουσι καὶ μεγαλουργοῦσιν ὅσοι σέβουσι τὴν ἀρετὴν καὶ περιέπουσι μετ' εὐλαβείας τὰ πάνσεπτα ἰδεώδη. Εἰς ταῦτα δὴ ἀναμφιλέκτως καὶ αὐθις θὰ στραφῇ τὸ ἔθνος τὸ ἑλληνικόν, ἵνα κατὰ καθῆκον ἐπιτελέσῃ ἐν καιρῷ τὸν ὑπὸ τῆς ἱστορικῆς εὐκλείας ἐπιτεταγμένον ὑψηλὸν προορισμόν.

Ἐπιθυμοῦντες διακαῶς νὰ συντελέσωμεν τὸ ἐφ' ἡμῖν εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν πραγμάτων καὶ εἰσενέγκωμεν μικρὰν συμβολὴν εἰς τὸν ἐπιδιωκόμενον μέγαν σκο-

πὸν προβαίνομεν εἰς τὴν ἔκδοσιν τοῦ προκειμένου βιβλίου περιέχοντος λόγους ἡμῶν καὶ διατριβάς. Ἐκ τούτων ἄλλοι μὲν ἔχουσιν ἤδη δημοσιευθῆ ἄλλοι δὲ νῦν τὸ πρῶτον φέρονται εἰς φῶς. Τρέφομεν τὴν ἐλπίδα ὅτι θὰ ὑποδείξωσι τοὺς κινδύνους καὶ θὰ περῶσσι τὸ φρόνημα τῆς εὐέλπιδος νεολαίας, εἰς ἣν μάλιστα ἀποβλέπει τὸ παρὸν πόνημα.

Α' ΕΙΣΗΓΗΣΙΣ ΣΕΒΑΣΤΟΠΟΥΛΕΙΟΥ ΑΓΩΝΟΣ (*)

Σεμνή και φιλόμουσος δμήγουρις,

Ἐν χρόνοις, καθ' οὓς ὁ παχυλὸς ὑλισμὸς καὶ ἡ ἀκόρεστος φιλαυτία καὶ ἡ ἀσύστολος πρὸς τὸ δίκαιον ἀδιαφορία κινδυνεύουσι νὰ καταθλίψωσι τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ νὰ ἀποπνίξωσι τὰ εὐγενέστατα συναισθήματα, παρίσταται ἔντονος καὶ ἰσχυρὰ ἡ ἀνάγκη τοῖς τε καθ' ἕκαστον ἀνθρώποις καὶ τοῖς λαοῖς καθόλου νὰ στραφῶσι πάλιν πρὸς τὰ τέως τιμώμενα καὶ μετ' εὐλαβείας περιεπόμενα θεσπέσια καὶ ὑψηλὰ ἰδεώδη. Ὅσον δὲ καὶ ἂν ἡ μεγάλη ἡ κατάπτωσις τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὴν ὀλεθροποιὸν ἀβυσσον τῆς φιλαυτίας καὶ χρησιμοθηρίας, τῆς φιλαργυρίας καὶ φιληδονίας, τῆς πονηρίας καὶ ἀδικίας καὶ τῆς ἄλλης πάσης κακίας, ὅμως πάλιν ἐγγίγνεται αὐτῷ κατὰ τινὰ φυσικὴν ὁρμὴν ἢ συναισθησις τῆς ἀνάγκης πρὸς μεταρσίωσιν εἰς τὴν ἠθικὴν τάξιν καὶ τὴν κοινωνικὴν εὐκοσμίαν. Ὅπως ἄλλοτε ἀνεφωνήθη ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ πολλῶν φιλοσοφούντων «Ὅπισω πρὸς τὸν Κάντιον», οὕτω δύναται σήμερον νὰ ἀναβοηθῆ ὑπὸ πάντων «Ὅπισω πρὸς τὰς ἀειζώους ἠθικὰς ἀρχὰς καὶ τὰ τῷ ἀληθεῖ καὶ τελείῳ ἀνθρώπῳ πρέποντα ἰδεώδη». Εἶναι αἶτημα τῆς συμφύτου τῷ ἀνθρώπῳ ἰδιότητος καὶ τῆς θείας αὐτοῦ καταγωγῆς νὰ τείνη ἀεὶ εἰς τελείωσιν καὶ τείνων

* Ἡ εἰσήγησις αὕτη, ἧς παραθέτομεν τὸ γενικὸν μέρος, ἀπηγγέλθη ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῶν τελετῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῇ 17 Μαΐου 1925.

νὰ εὐλαβῆται τὸ δίκαιον καὶ σέβηται τὴν ἀρετὴν· ἢ ἀπ' αὐτῆς ἀπόκλισις εἶναι μόνον πρόσκαιρος καὶ παροδική, ἐπάναγκες δὲ πρὸς ταύτην θᾶπτον ἢ βράδιον πάντες νὰ ἐπανέλθωσιν. Ἡ τοιαύτη ἐπάνοδος ἐπιτυγχάνεται ἀσφαλῶς ἡμῖν ἰδίᾳ τοῖς Ἑλλησιν ἐνθὲν μὲν διὰ τῆς ἀναζωπυρήσεως καὶ τονώσεως τοῦ θρησκευτικοῦ συναισθήματος ἐνθὲν δὲ διὰ τῆς ἀγάπης καὶ θεραπείας τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Ὁ μὲν χριστιανισμὸς προαίνει καὶ ἐξευγενίζει τὴν καρδίαν, τὰ δ' ἑλληνικὰ γράμματα ἀναπτύσσουν καὶ ἐξαίρουν τὴν διάνοιαν. Ταῦτα ἀποτελοῦσι τὴν ἀτίμητον κληρονομίαν καὶ τοὺς βαρυτίμους θησαυροὺς, ἐξ ὧν δυνάμεθα νὰ κρατύνωμεν τὸν νοῦν καὶ νὰ ἀναχθῶμεν ὑπὲρ τὰ πρόσγεια καὶ χαμαίζηλα. Δι' αὐτῶν ἀναπτύσσεται ὑπερφυῶς ἡ διάνοια καὶ πορίζεται τῇ ψυχῇ ἡ ἀγαστὴ ἀλήθεια καὶ θαυμαστὴ ῥώμη ἡ διαλύουσα τὰς πυκνὰς φάλαγγας καὶ τὰς ἰαμὰς λεγεῶνας τῶν ὑλιστῶν. Τὰ ἑλληνικὰ γράμματα εἶναι τὸ ἀνέσπερον φῶς, ὅπερ φωτίζει τὰς ψυχὰς καὶ καταυγάζει τὰς διανοίας, ἐξαίρει τὸ φρόνημα καὶ μεταρσιοῖ τὸν ἄνθρωπον εἰς τοὺς αἰωνίους νόμους τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ ἀληθοῦς. Ἡ δ' ἀνάγκη καὶ χρησιμότης αὐτῶν καθίσταται αἰσθητὴ κατ' ἐξοχὴν ἐν τοῖς τελευταίοις τοῖσδε χρόνοις, καθ' οὓς οἱ πολυετεῖς πόλεμοι καὶ αἱ κοινωνικαὶ μεταβολαὶ παρηγκώνισαν τὰς ἠθικὰς ἀξίας καὶ μετέθεσαν τὸ κριτήριον τῆς ἀνθρωπίνης ὑπεροχῆς εἰς τὴν εὐπορίαν καὶ τὸν πλοῦτον. Ἡ νῦν κρατοῦσα πρὸς πλουτισμὸν ἐκ παντὸς τρόπου τάσις καὶ ἡ πρὸς τὰς τέρψεις καὶ ἀπολαύσεις ῥοπή κινδυνεύουσι νὰ ταπεινώσωσι τὰς ψυχὰς καὶ φαυλίσωσι τοὺς χαρακτῆρας, ὃν κίνδυνον δύναται νὰ ἀποτρέψῃ ἡ σπουδὴ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων. Διότι ταῦτα ἀπείργουσιν ἀπὸ τῶν ταπεινῶν συμφερόντων καὶ τῶν ὑλικῶν ἀπολαύσεων, ἀνάγουσι δὲ εἰς ὑψηλοτέρους κόσμους καὶ ὑψηγοῦνται θειοτέρας ἀρχάς. Παρέχουσι κάλλιστα πάσης ἀρετῆς πρότυπα ἐπὶ τὴν διάνοιαν καὶ τὸ ἦθος ἐπενεργοῦντα· ἐμποιοῦσιν εὐγενῆ συναισθήματα καὶ σφυρηλατοῦσι τοὺς στερεοὺς χαρακτῆρας, διαπλάττουσι τὰ ἦθη καὶ συσφίγγουσι τοὺς δεσμοὺς τῆς οἰκογενείας, ἧτις χρησιμὴ οὖσα καὶ τιμία καθίσταται βᾶσις τοῦ ἐθνικοῦ μεγαλείου. Τὰ

ἑλληνικὰ γράμματα ἀποσοβοῦσι τὸ πνευματικὸν σκότος καὶ ἐπι-
χέουσι ἄπλετον τὸ φῶς, ἐμποιοῦσιν ἀκατάσχετον πρὸς τὰ εὐγενῆ
καὶ ὑψηλὰ ὁρμὴν καὶ φρονηματίζουσι τοὺς τε καθ' ἕκαστον ἀν-
θρώπους καὶ ἐν συνόλῳ τὰς κοινωνίας. Ὅσάκις οἱ ἄνθρωποι καὶ
οἱ λαοὶ ἀπεξενώθησαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, ἐβυθίσθησαν εἰς
τὸ σκότος τῆς ἀμαθίας καὶ περιήλθον εἰς ταπείνωσιν ἀνεγεννή-
θησαν δὲ καὶ ἀνῆλθον αὖθις εἰς νέαν ἀκμὴν διὰ τῆς μελέτης τῶν
Ἑλλήνων συγγραφέων. Τούτων οὕτως ἐχόντων ἀνάγκη πᾶσα
νὰ δοθῆ μάλιστα τοῖς νέοις ἢ ἀπὸ τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων
ὑγιῆς πνευματικὴ τροφή ἀντὶ τῶν διαφθαρτικῶν ποικίλων μυθι-
στοριῶν καὶ τῶν ἄλλων σαπρῶν ἔργων, ἅτινα κηρύττουσι πόλε-
μον κατὰ τῆς θρησκείας καὶ τῆς ἠθικῆς, τῆς κοινωνίας καὶ τῆς
πολιτείας. Οὐδεὶς δ' εὖ φρονῶν δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὅτι τὰ ἑλλη-
νικὰ γράμματα εἶναι τὸ κάλλιστον καὶ προσφορώτατον ὄργανον
πρὸς πλουτισμὸν καὶ ἀνύψωσιν τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως. Ἡ
σπουδὴ τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων ἔχει ἀναμφηρίστως ἐθνο-
ποιὸν δύναμιν καὶ ἀπεργάζεται τὴν ὀρθὴν παιδείωσιν καὶ ἀληθῆ
μόρφωσιν. Καὶ πῶς ποτε ἄλλως θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ προσγένηται
ὁ ἀληθινὸς φωτισμὸς καὶ ὁ πραγματικὸς ἀνθρωπισμὸς ἢ διὰ τῆς
συνεχοῦς μελέτης τῶν προγονικῶν κειμηλίων; Ἡ σπουδὴ φέρε εἰ-
πεῖν τοῦ Πλάτωνος καὶ τοῦ Ἀριστοτέλους ἀκονᾶ τὴν διάνοιαν
ὀξεῖαν εἰς διάγνωσιν τῶν ποικίλων φιλοσοφικῶν προβλημάτων
καὶ διδάσκει τὰς θαυμασίας μεθόδους, καθ' ἃς τὸ ἀνθρώπινον
πνεῦμα ἐποιήσατο τὰς μεγαλοφυεστάτας ἀποπείρας πρὸς ἐπίλυσιν
τῶν μεγίστων καὶ σπουδαιοτάτων περὶ κόσμου καὶ βίου προβλη-
μάτων. Ἡ δὲ ἀνάγνωσις τοῦ Ἰσοκράτους καὶ τοῦ Δημοσθένους
ἐμποιεῖ τὴν ἰσχυρὰν φιλοπατρίαν καὶ τὴν πρόθυμον ὑπὲρ τῆς
ἡμερώσεως καὶ τοῦ ἀνθρωπισμοῦ ἐθελουσίαν. Ἡ μελέτη πάλιν
τῶν ἀρχαίων δραμάτων ἀποτρίβει πολλὰς κακίας καὶ ἐθίζει εἰς
τὴν ἀρετὴν, ἀποτρέπει τὸν ῥευστὸν καὶ ὑγρὸν χαρακτήρα καὶ
δημιουργεῖ τὸ ἀδαμάντινον καὶ στερεὸν ἦθος. Τύχη δ' ἀγαθῆ
δυνάμεθα εὐχερῶς νὰ προσοικειώμεθα τοὺς πλουσίους τῶν προ-
γόνων πνευματικοὺς θησαυρούς, εἰς οὓς εἰσάγει ὡς χρυσῆ κλεῖς.

ἡ ἔθνικὴ ἡμῶν γλῶσσα. Αὕτη δὲν εἶναι τεχνητὸν δημιούργημα ὀλίγων ἀρχαιομανῶν λογίων καὶ διδασκάλων οὐδ' ἀναζωοποίησις καὶ ἐπαναγωγὴ νεκρᾶς καὶ σκελετώδους παλαιότερας γλώσσης δὲν εἶναι παλινόρθωσις «μουμιώδους» ἀρχαϊζούσης γλώσσης ἀλλὰ συνέχεια τῆς ἀττικίζούσης Κοινῆς, ἣτις ἐπεκράτει μὲν παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς καὶ διετέλει ζῶσα παρὰ τὴν γένεσιν νεωτέρων διαλέκτων διεσώθη δὲ διὰ παραδόσεως προφορικῆς ἀδιαλείπτου ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν καὶ ζῆ σφριγῶσα καὶ ἀκμάζουσα μέχρι ἡμῶν⁽¹⁾ Καὶ ὑπέστη μὲν εὐλόγως τὰς τῷ χρόνῳ παρομαρτούσας καὶ ὑπὸ τῶν ἱστορικῶν περιπετειῶν ἐπιβεβλημένας ἀλλοιώσεις καὶ διαστροφὰς ἀλλ' ἤρξατο ἤδη ἀπὸ πολλοῦ καὶ διατελεῖ ἔτι ὑπὸ πολλῶν φιλοπόνων καὶ φιλοπατρίδων λογίων καθαιρομένη καὶ ἀπαλλαττομένη τῶν δημῶδων καὶ ἀπροσδιονύσων στοιχείων, τῶν ὀθνείων καὶ ἐπεισάκτων λέξεων, καὶ οὕτω πρὸς τὴν παλαιότεραν αὐτῆς μορφήν αἰεὶ μᾶλλον προσεγγίζουσα· διὸ καὶ προσφυῶς ὠνομάσθη καθαρεύουσα. Δὲν κατεσκευάσθη ἢ καθαρεύουσα δι' ὑποστροφῆς τινος καὶ παλινδρομήσεως καὶ οἶονεὶ δι' ὀπισθοδρομικοῦ πηδήματος ἀλλ' εἶναι αὕτη ἡ πάλαι ὑφεστῶσα ἀπλή καὶ κοινὴ ζῶσα ἑλληνικὴ διάλεκτος ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν δημῶδη ὑπάρχουσα. Εἶναι ἄρα ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἡ ἔθνικὴ παρὰ τὴν εἰς ἱστορικοὺς λόγους ἀδυσωπήτους ὀφειλομένην ποικιλίαν τῶν διαλέκτων μία κατ' οὐσίαν καὶ ἡ αὕτη ἐν ἀδιαλείπτῳ συνεχείᾳ ἐμφανιζομένη, ἀδιάσπαστος καὶ ἀδιάίρετος, τουτέστιν ἡ αὕτη γλῶσσα,

---

(1) Ὅτι τὸ πρᾶγμα οὕτως ἔχει, ἀπέδειξε περιτρώως καὶ πειστικώτατα ὁ ἀοίδιμος καθηγητῆς Α. Σκιαῶς (Παράρτ. Ἐπιστ. Ἐπετ. 1902-1903, σ. 128 ἐξ. 152 ἐξ. 159 ἐξ. 182, 198. Ἐπιστ. Ἐπετ. 1915-1916, σ. 85 ἐξ.). Οὐδεὶς ἀληθῆς καὶ ἀπροκατάληπτος ἐπιστήμων δύναται νὰ ἀρνηθῆ ὅτι τὸ λεγόμενον γλωσσικὸν ζήτημα βαθύτατα κατενόησε καὶ ἀριστα παρέστησε πλὴν τοῦ σεβαστοῦ διδασκάλου κ. Γ. Χατζιδάκι ὁ ἀείμνηστος ἐκεῖνος καθηγητῆς, οὗ ὁ πρόωρος θάνατος ἀποτελῶν ἐπιστημονικὴν καὶ αὐτὸ τοῦτο ἔθνικὴν ἀπώλειαν δὲν ἐπέτρεψε τὴν συμπλήρωσιν τοῦ ἔργου καὶ τὴν ἔκδοσιν πολυτόμου συγγραφῆς διαφωτιστικῆς μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν τοῦ ἔκπιλαι σφοδρᾶν ἀντιλογίαν διεγείραντος ζητήματος.

ἐν ἣ ἔξεφάνθησαν μὲν τῆς ἀριστοτόκου ἐλληνικῆς διανοίας τὰ ἀθάνατα ἀπαυγάσματα ἐκηρύχθησαν δὲ τῆς ἐπιφανοῦς θρησκείας τὰ σωτήρια διδάγματα καὶ τοῦ Εὐαγγελίου τὰ θεῖα ῥήματα. Καὶ ὁμως τὴν τοιαύτην γλῶσσαν καταπολεμοῦσι μετὰ φρικτοῦ μίσους καὶ δεινοῦ πάθους παράδοξοι ἄνθρωποι διατεινόμενοι ὅτι αὕτη εἶναι τεχνητὸν διδασκάλων δημιούργημα καὶ νεκρὰ διάλεκτος, εἰδωλὸν τι νεκρὸν καὶ ἡμίνεκρον διὰ τεχνητῶν μέσων συντηρούμενον. Ἄλλ' ἂν τεχνητὸν προῖδον ὀνομάζεται ὅ,τι διὰ τῆς ἐπιμελοῦς συνεργίας διαπρεπῶν λογίων καὶ ὑπερόχων λογοτεχνῶν κατὰ μικρὸν διακοσμεῖται καὶ τελειοῦται, τότε τεχνητὴ εἶναι πᾶσα ἔξαίρετος διάλεκτος καὶ φιλολογικὴ γλῶσσα (1). Διότι τὴν αἰτικὴν φέρ' εἰπεῖν διάλεκτον δὲν ἐμόρφωσε βεβαίως ὁ τῶν Ἀθηναίων δῆμος ἄλλ' οἱ ἐπιφανεῖς ποιηταὶ καὶ ῥήτορες, οἱ μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ φιλόσοφοι. Ὡσαύτως καὶ τὰς νεωτέρας φιλολογικὰς γλώσσας ἐμόρφωσαν καὶ ἐπλούτισαν μεγάλοι συγγραφεῖς καὶ λόγιοι, ὡς τὴν ἰταλικὴν ὁ Δάντης, τὴν γερμανικὴν ὁ Lessing καὶ ἄλλας ἄλλοι. Ἄν δὲ συνομολογήσωμεν ὅτι ἡ γλῶσσα ἡμῶν ἢ ἐθνικὴ εἶναι τεχνητή, τότε πῶς ποτε πρέπει νὰ χαρακτηρισθῇ ἢ χυδαία καὶ ψευδοδημώδης, ἢν μετὰ πολλοῦ μόχθου καὶ πόνου δημιουργοῦσιν οἱ τῆς αἰρέσεως ἀρχηγέται κατ' ἴδιον ἕκαστος τρόπον καὶ σύστημα. Ἀποκαλοῦσι δὲ πάλιν ταύτην τὴν γλῶσσαν νεκράν, δι' ἧς οἱ Ἕλληνες κοινωνοῦσι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἢν νοοῦσι καὶ αἰσθάνονται πάντες εἴτε ἀναγινώσκοντες ἐν τῷ τύπῳ καὶ τοῖς ἐπιστημονικοῖς βιβλίοις εἴτε ἀκούοντες ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ καὶ τοῖς σχολείοις, τῷ θεάτρῳ καὶ τοῖς συλλόγοις, τῇ Βουλῇ καὶ τοῖς δικαστηρίοις. Ἀλλὰ πῶς εἶναι νεκρὰ καὶ ἄψυχος ἡ γλῶσσα, ἣτις τέρπει καὶ συγκινεῖ τὰ πλήθη καὶ ἢν καὶ αὐτοὶ οἱ λυσσαλέοι τῆς γλώσσης πολέμιοι ἀναγκάζονται ἐν τῷ κατ' αὐτῆς ἀγῶνι

---

1. Ὁ Paul (ἐν τῷ Prinzipien der Sprachgeschichte σ. 45) ἀποδεικνύει ὅτι πᾶσα κοινὴ τ. ἔ ἐθνικὴ γλῶσσα εἶναι ξένον (ἐπέισακτον) ἰδίωμα, εἰς ὃ θυσιάζεται ἢ διάλεκτος, ἢ φυσικὴ γλῶσσα. Σκιᾶ Παράρτ. Ἐπιστ. Ἐπετ. 1902-3. σ. τ. 29.

νά μεταχειρίζονται ὡς ἀπαραίτητον ἔκφρασεως ὄργανον; Δὲν εἶναι ὅμως νεκρὰ ἢ εὐτονος καὶ νευρώδης, ἢ ζῶσα καὶ σφριγῶσα γλῶσσα, ἣτις ἀπὸ τῶν παλαιοτάτων χρόνων διαμένει θαλερὰ καὶ ἀγήρατος. Καὶ τὰς μικρὰς δὲ διὰ τοῦ χρόνου ἐπιγενομένας ρυτίδας ἀφαιρεῖ φιλοτίμως ἢ φιλομάθεια τοῦ ἔθνους καὶ ἢ φιλοκαλία τῶν λογίων αὐτοῦ· οὐδεμία δ' ἀμφιβολία ὅτι ὁσημέραι πλουτιζομένη καὶ διακοσμουμένη ἐκ τῶν εὐδόσμων ἀνθέων τοῦ ἀττικοῦ λειμῶνος θὰ ἀνακτᾶται ἀεὶ μᾶλλον τὴν προτέραν χάριν καὶ μορφὴν, εἰ μόνον ὑπάρξῃ ἢ τύχῃ τοῦ ἔθνους, ὡς εὐχόμεθα καὶ ἐλπίζομεν, ἀγαθὴ καὶ αἰσία καὶ τοιαύτη ἐπιτρέψῃ τὴν διατήρησιν τοῦ ἥθους καὶ τὴν μόρφωσιν τὴν ἑλληνοπρεπῆ⁽¹⁾. Τεχνητὸν κατ' ἀλήθειαν καὶ νεκρὸν εἶναι τὸ νεότευκτον καὶ ἰδιότυπον σύμφυρμα ⁽²⁾ ὅπερ οἱ καινοφανεῖς γλωσσολόγοι εἰσηγοῦνται

1) Ἡ θεραπεία καὶ ἡ ἐπιμέλεια τῆς γλώσσης εἶναι οὐ μόνον καθήκον ἀλλὰ καὶ συμφέρον ἡμῶν τῶν νεωτέρων Ἑλλήνων· διότι προσεγγίζει ἡμᾶς πρὸς τοὺς ἀρχαίους, ὧν ἡ ἔνδοξος ἱστορία εἶναι πηγὴ ἀέναος ἀνθρωπισμοῦ καὶ φιλανθρωπίας, ζωοποιὸς δύναμις καὶ γενεσιουργὸς αἰτία μεγάλων καὶ ἡρωϊκῶν πράξεων. Ὁ Δούκας (ἐν διατριβῇ ἀνατυπωθεῖσῃ ἐν Σωκράτους τόμ. Α' σ. 358 ἐξ.) εὐστόχως παρατηρεῖ τάδε· «Συμφέρει νὰ πλησιάζωμεν εἰς τοὺς Ἕλληνας, ὅτι Ἕλληνές ἐσμεν· καὶ οὐδεὶς ἀφαιρήσεται τοῦτο τὸ προτέρημα ἀφ' ἡμῶν· συμφέρει, λέγω, νὰ πλησιάζωμεν πρὸς ἐκείνους κατὰ τε τὰ ἄλλα καὶ μάλιστα εἰς τὴν γλῶσσαν· ἐπειδὴ ἄνευ ἐκείνων δὲν ἀφαιρούμεθα τὸ Ἕλληνες εἶναι, μετὰ δὲ τῆς γλώσσης στερούμεθα καὶ ἐκεῖνο· ὅθεν καὶ οὕτως ἢ πρὸς ἐκείνους ἀναδρομὴ ἀναγκαία ἡμῖν ἐστίν». Ο δὲ Κ. Οἰκονόμος (παρὰ Σάθα, Παραρτ. Νεοελ. Φιλολ. σ. 317) γράφει «Γάλλοι, Ἀγγλοὶ, Γερμανοὶ περιηγηταὶ τῆς Ἑλλάδος καυχῶνται εἰς τὸ μέσον μας ὡς Ἑλληνισταί, καὶ ἡμεῖς θέλομεν τοὺς ἀκούειν ὀμηρίζοντας καὶ πλατωνίζοντας ἄλαλοι καὶ κωφοί; Οἱ φιλέλληνες Εὐρωπαῖοι βραβεύουσι μὲ δωρεὰς καὶ τιμὰς τοὺς ὁμογενεῖς των ἐκείνους, ὅσοι γράψουσι τρεῖς ᾠδὰς κατὰ μίμησιν τοῦ Πινδάρου, καὶ οἱ υἱοὶ τοῦ Πινδάρου δὲν θέλουσι γυμνασθῆ εἰς τὴν πατρίαν των στιχουργίαν;

2) Οἱ ἀξιούντες νὰ πορίσωσι τῇ δημόδει γραμματικῇ καθολικὴν ἐφαρμογὴν οὐδὲν ἄλλο ζητοῦσιν ἢ νὰ δημιουργήσωσι τεχνητῶς γλωσσικὴν φάσιν οὐδέποτε προὑπάρχουσαν καὶ νὰ μεταβάλωσι διὰ τῆς βίας τὴν κατὰ φύσιν ὑπάρχουσαν γλωσσικὴν κατάστασιν. Σ κ ι ᾱ ς ἐνθ. ἄνωτ. σ. 198.

καὶ οἱ τῆς αἰρέσεως ὀπαδοὶ ἀσπάζονται καίπερ μὴδ' αὐτοὶ δυνάμενοι μήτε καλῶς νὰ νοῶσι μήτε ὁμοτρόπως νὰ λαλῶσι τὸ αὐθαίρετον αὐτῶν κατασκευάσμα.(¹) Ἐκ τοῦ ἐναντίου ἢ καθαρεύουσα γλῶσσα εἶναι ζῶν ὀργανισμός, πλήρης δυνάμεως καὶ σφρίγους, εὐμελείας καὶ χάριτος, ἔθνικὴ ἅμα καὶ ἔθνοποιὸς δύναμις καὶ τὸ κάλλιστον τοῦ Γένους κόσμημα. Ἀνέκαθεν δ' ὑπῆρξεν ὁ ἰσχυρὸς δεσμὸς καὶ ὁ ἀδαμάντινος κρίκος τοῦ ἡμετέρου ἔθνους καὶ ἀποτελεῖ πάντοτε τὴν βαρύτεμον περγαμηνὴν τῆς εὐγενείας τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς. Διὰ τῆς θεραπείας καὶ διακοσμήσεως τῆς πατρίου γλώσσης κατεβάλομεν ἀδιάσειστα τῆς ἔθνικῆς ὑποστάσεως τὰ θεμέλια καὶ ἔκτησάμεθα αἴγλην καὶ τιμὴν καθ' ἅπαντα τὸν κόσμον λαμπρὰν καὶ ἐπίζηλον. Οὐ μόνον δὲ οἱ παρ' ἡμῖν ἀληθεῖς λόγιοι κατανοοῦσι καὶ συναισθάνονται τὴν ἀτίμητον τῆς πατρίου γλώσσης ἀξίαν ἀλλὰ καὶ ἄλλοεθνεῖς σοφοὶ ἀνομολογοῦσι καὶ κηρύττουσιν ὅτι ἡ Ἑλλάς εἶναι μέγα ἔθνος μόνον ἔκ της γλώσσης. (²) Ἡ καθαρεύουσα εἶναι, λέγουσιν, (³) ὁ ἰδανικὸς δεσμὸς, δι' οὗ ἔθνικῶς συνέχεται ὁ σύμπας πολιτικῶς διεσπασμένος ἑλληνικὸς λαός, τὸ σύμβολον ἅμα κραταιοῦ πολλῶν χιλιετηρίδων παρελθόντος, ὅπερ τῷ ἑλληνικῷ λαῷ καίπερ διεσπασμένῳ περιάπτει ἐν τοῖς λαοῖς τῆς Εὐρώπης δόξαν μεγάλου ἔθνους. Ἡ καθαρεύουσα εἶναι, παρατηροῦσιν, ὁ φύλαξ τοῦ θρησκευτικοῦ βίου

---

1) Ρητέον ὅτι ὁ Ψυχάρης ἐν τῷ προλόγῳ τῶν Ῥόδων καὶ Μήλων μέμφεται τοὺς ὀπαδοὺς αὐτοῦ ὅτι δὲν γράφουσι τὴν δημοτικὴν ἄνευ σφαλμάτων, ὅτι κ ἄ μ ν ο υ ν λ ἄ θ ι α, ὅτι ἀναμιγνύουσι τὴν καθαρεύουσαν καὶ τὴν δημοτικὴν δημιουργοῦντες ἰδίωμα ἀνάμεικτον καὶ ἀκατάστατον καὶ τερατῶδες (μ ι σ ἦ γ λ ῶ σ σ α) ὅτι πρέπει «νὰ κοπιᾶσουν στὸ Παρίσι γιὰ νὰ μάθουν καὶ τὰ ῥωμαίϊκα». Ὅπερ δὲ παραδοξότερον, ὅτι ὠμολόγησεν ὅτι ὑποπίπτει ἐνίστε καὶ αὐτὸς εἰς σφάλματα καὶ ὅτι μεταβάλλει τὴν γλῶσσαν αὐτοῦ σὺν τῇ ἡλικίᾳ. Ἀλλὰ τότε πῶς ποτε ἢ τοιαύτη ψευδοδημῶδης γλῶσσα εἶναι μητρικὴ καὶ φυσικὴ, ζῶσα τοῦ λαοῦ γλῶσσα; «Ἐπιθ. καὶ Σ κ ι ἄ ν ἐνθ. ἄνωτ. σ. 36, 37, 76, 126.

2) Dregur παρὰ Μιστριώτου Ρητ. λόγ. 4, 203.

3) Ὁ αὐτὸς ἐνθ. ἄνωτ. 97.

ἄτε καθιστῶσα τῷ λαῷ καταληπτὰς τὰς ἱεράς τοῦ χριστιανισμοῦ βίβλους ἐν τῷ πρωτοτύπῳ, τέλος εἶναι ἢ τελεσφορωτάτη τοῦ λαοῦ διδάσκαλος ἀποκαλύπτουσα αὐτῷ τοὺς ἀπείρους τῆς ἐθνικῆς γραμματείας θησαυροὺς εἰς ἀκοπον σχεδὸν ἀπόλαυσιν καὶ ἀέναον δαψιλοῦς διδαχῆς πηγὴν. Οἱ νῦν Ἑλληνας—λέγει ἄλλος Γερμανὸς καθηγητῆς—(1) ἱερόν ἔχουσιν καθῆκον ὅπως θεραπεύωσι καὶ διατηρῶσι τὸ ἔγκριτον τῶν ἑαυτῶν πατέρων ἰδίωμα, τὸ ἰδίωμα ἔκείνο, ὅπερ παντὶ μὲν ἀρχαιοδίφῃ ὑπέριστατον θαυμασμὸν ἐμπνέει, παντὶ δὲ εὐσεβεῖ χριστιανῷ, ὡς γλωσσικὴ μορφὴ τῶν ἱερωτάτων ἡμῶν πηγῶν, τυγχάνει ὄν προσφιλές, τίμιον, σεβάσιμον. Πᾶς ἐλευθέρως καὶ ἀπροκαλύπτως ἐπισκοπῶν, ὡδε κατ' ἀνάγκην θέλει κρίνει. Οἱ Ἑλληνας δηλαδὴ ἐν τῇ τῶν προγόνων γλώσσῃ κατέχουσι κρηπίδα οὕτως ἀγνήν καὶ οὕτω τελείαν, οἷαν οὐδεὶς ἄλλος λαὸς κέκτηται. Καὶ ἔχουσι δίκαιον νὰ θαυμάζωσι τὴν γλῶσσαν ἡμῶν οἱ ξένοι, ἵτις πάσας μὲν τὰς ἄλλας ὑπερβάλλει κατὰ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν χάριν, τὴν εὐκαψίαν καὶ εὐστροφίαν, ἀποβαίνει δὲ γλῶσσα διεθνῆς ἄτε κατανοουμένη ὑπὸ τῶν λογίων παντὸς τοῦ κόσμου. Αὕτη ἀπεικονίζει κατὰ τρόπον ἔκπαγλον καὶ ἐκπρεπῆ τὸν ἐσωτερικὸν τῆς ψυχῆς κόσμον καὶ τέρπει καὶ κατακληεῖ τὰ ὅσα παντὸς ὑγιᾶς γλωσσικὸν συναίσθημα ἔχοντος ἀκροατοῦ· ἔχει τὴν διαύγειαν καὶ λαμπρότητα τῶν κρυσταλλοφανῶν ναμάτων καὶ κατοπτρίζει τὴν καθαρότητα τοῦ ἑλληνικοῦ οὐρανοῦ καὶ τὴν εὐστροφίαν τοῦ ἑλληνικοῦ πνεύματος· εἶναι εὐχαρις καὶ κομψή, εὐφωνος καὶ μαλακή, εὐμουσος καὶ ἀρμονική, εὐστοχος καὶ εὐθυβόλος, γλαφυρὰ καὶ εὐκαμπτος, μελιχρὰ καὶ ἠδεῖα, μεστή μέλιτος καὶ γλυκύτητος. Τοιαύτη δ' οὕσα ἀναδεικνύεται οὐ μόνον προσφορώτατον ἐθνικῆς ἐνότητος ὄργανον ἀλλὰ καὶ ἐξόχως ἐπιτηδεῖα πρὸς πάσας τὰς ἀνάγκας τοῦ διανοητικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου καὶ πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ. Διότι κέκτηται ἀνεξάντλητον πλοῦτον λέξεων καὶ ὄρων, δι' ὧν δύναται νὰ παραστήσῃ μὲν μετὰ σαφη-

1) Martini, ἐνθ. ἄνωτ.

νείας καὶ ἔναργείας τὰς μάλιστα ἀφρηημένας ἔννοίας καὶ τὰ ὑπέρτατα διανοήματα, νὰ ζωγραφήσῃ δὲ μετ' ἀκριβείας καὶ χάριτος τὰ βαθύτατα συναισθήματα καὶ τὰς λεπτοτάτας τοῦ ψυχικοῦ βίου κινήσεις. Ἀποτελεῖ δ' ὄντως ἀκένωτον ταμεῖον, ἐν ᾧ ὑπάρχει ἀποτευθησαυρισμένη τοῦ εὐφρευστάτου τῶν λαῶν ἡ διανοητικὴ παραγωγή καὶ δυσέφικτος σοφία. Καὶ ἐνῶ οἱ ἄλλοδαποὶ ἀναγκάζονται νὰ καταφεύγωσιν εἰς τὴν θεσπεσίαν ἡμῶν γλῶσσαν καὶ ἐκ ταύτης νὰ μεταγγίζωσιν εἰς τὰς ἑαυτῶν φωνὰς ὄρους καὶ ὀνόματα, οἱ ἡμέτεροι χυδαῖσται ἀποστρέφουσι περιέργως τὸ πρόσωπον ἀπὸ τῆς καλλίερου ταύτης καὶ πολυχεύμωνος πηγῆς καὶ τρέπονται ἄσμένως ἐπὶ τὰ βορβορώδη τέλματα δυσώδους καὶ ἀηδοῦς γλωσσικοῦ κατασκευάσματος. Δὲν στέργουσι τὸ παράπαν τὰς λέξεις τῆς τελειοτάτης γλώσσης, ἦν καὶ ὁ θεός, ἂν ἔχρηζεν ἀνθρωπίνης λαλιᾶς, θὰ ἐλάλει, ἀλλὰ προτιμῶσιν ἄλλα κομψότερα ὀνόματα, οἷον «Παρθενὸς ἢ Παρθενῶνας», «τοῦφες», «κούτρες ντοπαλαλιές», «χρωματιές», «ἀποχρωματιές», «ἀποθωριές», «φυλλωσιές», «κυπρί», «ῥικτίμι», «μαγνάδια», καὶ ἄλλας παρεμφερεῖς εὐήχους λέξεις. Λέγουσι τὴν ἀπόστροφον «ἀπόβγαλμα», τὸν οἰσοφάγον «καταπιόναν», τὴν σπονδυλικὴν στήλην «ῥαχόσκοινο», τὴν δεχομένην τὸν τόνον τῆς ἐγκλινομένης λέξεως συλλαβὴν «τονοτραβήχτραν», τὸ ἐκκρεμές «κρεμαστὸ βαρίδι ἢ κρεμαστάρι», τὴν ἐπιφάνειαν «ἄπανωσιάν», τὴν σύνθεσιν «ζευγάρωμα», τὴν ἐπανάστασιν «σηκωμόν», τοὺς διάττοντας ἀστέρας «πεφτάστερα» κτλ. (1). Ἐπινοοῦσι δὲ Γραμματικὴν, ὅπως σώσῃ τὸ «μελλούμενο τῆς Ῥωμιοσύνης» καὶ διακρίνουσιν ἐν αὐτῇ πλὴν ἄλλων χαριεστάτων φθόγγους «ἄτριφτους καὶ τριβάμενους καὶ μισότριβους, ἀνάμεσα ἄτριφτο καὶ τριβάμενο» καὶ πάλιν διαιροῦσι τὰ «τριβάμενα» εἰς «μπροστινά, μεσιανὰ καὶ μετὰ συγχωρήσεως πισινά».

---

(1) Ἄν αἱ τοιαῦται λέξεις προκαλῶσι τὸν γέλωτα, οἱ ὄρισμοὶ διεγείρουσι τὸν οἶκτον. Τὸ περίφημον πυθαγόρειον πρόβλημα διατυποῦται ὡδε «Καθενοῦ ὀρθάγκωνου τριάγκωνου τὸ τεσσαράγκωνο τῆς ἀποκατινῆς τετνώστρας εἶναι ὅσο καὶ τὰ τεσσαράγκωνα τῶν δύο ἄλλοιῶν παιδιῶν του».

Οἱ τοιοῦτοι αὐθαίρετοι καὶ τυραννικοὶ γλωσσικοὶ νομοθέται καταπολεμοῦσιν ἐκ παντὸς τρόπου τὴν καθαρεύουσαν καὶ πειρῶνται νὰ ἐκβάλωσιν ὅλως ἐκ τῶν σχολείων· δημιουργοῦσι δὲ καὶ εἰσηγοῦνται ἄλλην τινὰ ἰδιωματικὴν γλῶσσαν, ἣτις παρίσταται μὲν ὑπ' αὐτῶν ὡς μητρικὴ καὶ ζῶσα εἶναι δὲ κατ' ἀλήθειαν ἕξαμβλωματικὸν προῖόν παραπαιούσης διανοίας καὶ νοσηρᾶς φαντασίας. Πρὸς δημιουργίαν τοῦ ἰδιορρύθμου καὶ τοῖς πᾶσιν ἀκατάληπτου γλωσσικοῦ φυράματος ἐργάζονται οἱ ὡς γλωσσολόγοι καὶ παιδαγωγοὶ ἐμφανιζόμενοι καινότροποι ἄνθρωποι κατὰ παράδοξον μέθοδον. Περισυλλέγουσι δηλαδή μετὰ στοργῆς τοὺς ἀδοκίμους τύπους καὶ τὰ διαλεκτικὰ ἰδιώματα καὶ ἀγωνίζονται ἀνευδρότως νὰ καταστήσωσιν ἔμπεδα καὶ σταθερὰ τοῖς μαθηταῖς καθηλοῦντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἀτελῆ καὶ συνήθη ἀπαιδεύτοις καὶ ἀγροίοις γλῶσσαν καὶ διακωλύοντες τὴν ἀνάπτυξιν καὶ τὸν προβιβασμὸν εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν πεπαιδευμένων καὶ λογίων. Ἔχουσι δὲ σφοδρὰν καὶ ἀκατάσχετον πρὸς τὰς ξένας λέξεις ὄρμην, ἣτις εἶναι ἀλλόκοτος καὶ μοναδική. Διότι, ἐνῶ πάντες οἱ ὀπωσδήποτε προηγμένοι λαοὶ (1) ἀποστέρουσι κατὰ τὸ δυνατόν τὰς ξενικὰς λέξεις καὶ φιλοτιμοῦνται νὰ ἐκβάλλωσιν ἐκ τῆς γλώσσης αὐτῶν, οἱ ἡμέτεροι γλωσσοπλάσται εἰσάγουσιν ἀθρόας καὶ κατὰ κόρον λέξεις ξένας, δουλίους καὶ δυσχειμέρους χρόνους ὑπομιμνησκούσας, καὶ ἐξορίζουσι τὰς ἑλληνικὰς τὰς μὴ οὔσας δημώδεις, διότι δῆθεν δὲν εἶναι γνωσταί, ὡσεὶ αἱ εἰσαγόμεναι ξένα ἦσαν μᾶλλον γνωσταί καὶ εὐληπτοί. Πρέπει δηλαδή κατ' αὐτοὺς νὰ ἐκβληθῶσιν αἱ γνήσiai ἑλληνικαὶ λέξεις καὶ νὰ ἐπικρατήσωσιν αἱ ξένα, ὥστε κατὰ μικρὸν ἢ νέα ἑλληνικὴ γλῶσσα νὰ λάβῃ νέον τινὰ τύπον πάντῃ ἀλλότριον τοῦ νῦν εὐχρήστου κομποῦ λόγου. Ἀντὶ τοῦ νὰ ἀποβάλλωσιν, ὡς ὄφειλον, φιλοτίμως τὰ ξένα γλωσσικὰ στοιχεῖα καὶ νὰ λαμβάνωσι τὰ ὑπάρχοντα ἑλληνικά,

---

(1) Ἐξαίρεσιν δὲν ποιοῦνται οὔτε οἱ Σλαῦοι τοῦ Αἴμου οὔτε οἱ Ρουμᾶνοι οὔτε οἱ Ἀρμένιοι.

ἄπεινα καὶ γνώριμα εἶναι καὶ εὐχρηστα καὶ κοινά, ποιοῦσι πᾶν τοῦναντίον· περισυλλέγουσιν ἢ πλάττουσι χυδαῖα καὶ γελοῖα λεξείδια ἀναδεικνυόμενοι ἑξαίρετοι ῥακιοσυρραπτάδαι καὶ ἀμίμητοι στωμυλιοσυλλεκτάδαι. Ἐκτὸς δὲ τῶν ξένων λέξεων εἰσδέχονται πολλὰς λέξεις καὶ φράσεις, αἵτινες εἶναι μόνον ἰδιωματικά καὶ ὅλως ἀγνωστοὶ τῇ κοινῇ καὶ συνήθει ἡμῶν γλώσση. Καὶ ἀναγκάζονται μὲν πολλάκις πρὸς πλήρωσιν τῶν κενῶν οἱ κλεινοὶ γλωσσοπλάσται νὰ προσφεύγωσιν εἰς τὴν καθαρεύουσαν καὶ νὰ παραλαμβάνωσιν ἐξ αὐτῆς λέξεις καὶ τύπους ἄλλὰ προθυμοῦνται ὅπως ἀλλοιωσὶ καὶ πρὸς τὴν ἰδιότευκτον αὐτῶν γλῶσσαν προσαρμόζωσιν. Ἀκρωτηριάζουσι λοιπὸν καὶ περιτρώγουσιν ὡς μύες καὶ ἀποκόπτουσιν ἀρκτικάς συλλαβάς καὶ τελικὰ γράμματα, αὐξήσεις καὶ ἀναδιπλασιασμούς (¹) προσθέτουσι γράμματα ἐν τῇ ἀρχῇ ἢ τῷ μέσῳ ἢ τῷ τέλει πολλῶν λέξεων καὶ μηχανῶνται πᾶσαν μηχανήν, ὅπως αἱ λέξεις ἀπολέσωσι τὸν γνήσιον ἑλληνικὸν χαρακτῆρα καὶ προσλάβωσιν ὀθνεῖον τύπον καὶ ξένην μορφήν ἀνάλογον πρὸς τὸ ἰδιότυπον αὐτῶν γλωσσικὸν κατασκευάσμα (²). Δημιουργοῦσι δὲ γλωσσικὸν κυκεῶνα καὶ ἀφόρητον σύγχυσιν, δεινὴν πολυτυπίαν καὶ φρικτὴν ἀκαταστασίαν, οἷαν οὐδεμία γλῶσσα

---

(1) Σημειῶδες ὅτι οἱ γλωσσικοὶ νομοθέται εἰσάγουσι μὲν ξένα γλωσσικά στοιχεῖα ἄνευ μεταβολῆς, μεταπλάττουσι δ' ὁμῶς καὶ μεταβάλλουσι, περιτέμνουσι καὶ παραμορφοῦσι τὰς λέξεις τῆς καθαρευούσης. Ἐφαρμόζουσι δηλαδή αὐθαιρέτως καὶ παραλόγως τὴν θεωρίαν τοῦ μεταπλασμοῦ μόνον εἰς τὰς λέξεις τῆς καθαρευούσης. Σκιας ἐνθ. ἄνωτ. σ. 89.

(2) Οὐσιωδῶς χρησιμοποιοῦσιν οἱ χυδαῖστοι ὡς βάσιν τὴν καθαρεύουσαν, καθ' ἣν παρὰ πάσας τὰς ἀποκλίσεις, τὰς διαστροφὰς καὶ διαστρεβλώσεις, κατασκευάζουσι τὸ ἰδιότευκτον αὐτῶν σύμφυρμα. Ὁ ἀοίδιμος Σκιας ἔδειξεν (ἐνθ. ἄνωτ. 99 ἐξ. 108) ὅτι ἡ Ψυχάρειος γλῶσσα ἐν γένει οὐδὲν ἄλλο εἶναι ἢ ἀπλῆ παρωδία τῆς καθαρευούσης κατασκευασθεῖσα ὑπ' ἀνθρώπου γνωρίζοντος τὴν καθαρεύουσαν καὶ πρὸς χρῆσιν ἀνθρώπων οἰκείως ἐχόντων πρὸς αὐτήν. Ὅπως δὲ δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ παρωδία ἄνευ παρωδουμένου, οὕτω καὶ ἡ Ψυχάρειος γλῶσσα δὲν δύναται νὰ ὑπάρξῃ ἄνευ τῆς καθαρευούσης κατ' ἀκολουθίαν ἂν ἤθελεν ἀφανισθῆ ἢ καθαρεύουσα, θὰ συνεξηφανίζετο καὶ ἐκείνη.

ἔχει νὰ ἐπιδείξη. Καὶ ταῦτα πάντα ποιοῦσιν ἀνεπιστημόνως καὶ αὐθαιρέτως προσάγοντες ἀπολογία τῶν γλωσσικῶν τερατουργιῶν τὴν διγλωσσίαν, ὡσεὶ ἡ μεταξὺ λαλουμένης καὶ γραφομένης διαφορὰ ἀπετέλει πρωτοφανὲς καὶ ἴδιον τῆς ἡμετέρας γλώσσης γνώρισμα καὶ μὴ ἦτο γενικὸς καὶ ἀπαράβατος γλωσσικὸς νόμος (1). Ἐπὶ τοιαύτῃ τινὶ προφάσει εἰσάγουσιν, ὡς εἶπομεν, ἀπλήστως ξενικὰ στοιχεῖα καὶ διαστρεβλοῦντες ἀνηλεῶς τὴν καθαρεύουσαν ἐπιτεχνῶνται κακὸς ἕληρον σύμφυρμα παντοίων ἀνομοειδῶν καὶ ἀσυμφύλων γλωσσικῶν στοιχείων καὶ κατεργάζονται διάστροφον καὶ ἐπιτετηδευμένην γλῶσσαν ὑπ' οὐδενὸς νοουμένην καὶ ὑπ' οὐδενὸς λαλουμένην. Αὕτη δὴ εἶναι ἡ νεότευκτος τραγελαφικὴ καὶ ἀκατανόητος «μαλλιαρὴ», ἣτις ἀνέκαθεν διεγείρει τῷ λαῷ τὴν ἀηδίαν καὶ ἀποστροφὴν (2), ἀλλ' ὑπὲρ ἧς οἱ δημιουργοὶ καὶ προστάται μετέρχονται πᾶσαν μέθοδον καὶ κινουῦσι πᾶσαν μηχανήν, ἵνα εἰς αἰεὶ εὐρύτερον κύκλον ἐπεκτείνωσι. Διεγείρει δ' ἀληθῶς

---

(1) Ἀπεδείχθη ἤδη περιτράνως ὅτι ἡ μεταξὺ λαλουμένης καὶ γραφομένης γλώσσης ἡμῶν διαφορὰ δὲν εἶναι μεγάλη οὐδ' οὐρανομήκης, ὅπως ὑπὸ τινῶν ὑπετέθη, καὶ παρατηρήθη ὀρθῶς ὑπὸ πολλῶν ὅτι ἡ διγλωσσία δὲν λείπει ἀπ' οὐδαμῆς γλώσσης. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Κρουμβάχερ ὡμολόγησε τὸ πρᾶγμα παρατηρήσας ἰδίᾳ περὶ τῆς γερμανικῆς γλώσσης ὅτι βρίθει λεξιλογικῶν καὶ φθογγολογικῶν διαφορῶν καὶ ὅτι χωρικοὶ ἐκ διαφόρων γερμανικῶν χωρῶν, οἷον ἐξ ἀνατολικῆς Πρωσσίας, Μεκλεβούργου, Βαυαρίας, Ἑλβετίας δὲν δύνανται νὰ συνεννοηθῶσι πρὸς ἀλλήλους. Ρητέον δ' ὅτι διγλωσσία τις ὑπῆρχεν ἔν τε ταῖς Ἀθήναις καὶ τῇ Ῥώμῃ κατὰ τοὺς ἐνδόξους αὐτῶν χρόνους καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσι. πρβλ. Paul, Prinz. der Sprachgesch. σ. 379. Α. Σκια ἔνθ. ἄνωτ. 15 ἔξ., 25 ἔξ. 75 ἔξ. 69 ἔξ. 75 ἔξ. 159. 207. Γ. Χατζιδάκι Γλωσσολ. Μελετ. 1. 489 ἔξ. 526 ἔξ. 535 ἔξ.

(2) Ἐπιθι ὅσα ὁ Λάμπρος Φωτιάδης γράφει πρὸς τὸν Καταρζῆν (παρὰ Σάθα σ. 162 ἔξ) «πληγὴ τις ἦν ἀκοῆς τῷ καινῷ καὶ ἀήθει τῆς ἐν συγγράμμασιν ἐρμηνείας ἐπαηδιάζειν ποιοῦσα τοὺς ἀκούοντας.. Καὶ (σ. 169) «ὁ δῆμος δ' αὐτὸς παρὰ τε τὴν ἐνοῦσαν ἐκάστῳ τοῦ εἰδέναι ἔμφυτον ἔφρουν καὶ διὰ τὸ φύσει φιλόκαλον, ὁρᾶται τοῖς καὶ μικρὸν ἐρωτῶσι τῇ ἰδίᾳ λέξει, ἐπαισχυνόμενος καὶ ταύτην». Καὶ (σ. 171) «Ὡς ἐγῶδα τοῦτο κάξεπίσταμαι καλῶς καὶ πεπείραμαι πάλαι, ὅτι ἡ βελτίων σοι αὕτη προφορὰ τοὺς ἄλλους τῶν ὁμοφύλων καὶ ναυτιᾶν ποιεῖ».

τὴν ἀπορίαν τὸ γλωσσικὸν συναίσθημα τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἵτινες ἀντὶ τῶν κομψῶν καὶ περικαλλῶν λέξεων καὶ τύπων τῆς γνησίας ἑλληνικῆς προκρίνουσι τὰς ξενικὰς καὶ μειξοβαρβάρους λέξεις καὶ φράσεις τὰς εὐαφρόστους τῷ στόματι βαλλαντιοτόμων καὶ φαυλοβίων. Οἱ ὄπαδοί τῆς βαρβαροφώνου γλωσσικῆς δυσαρμοστίας μοχθοῦσι νὰ ἐπαναγάγωσιν εἰς ἑλληνικὰ στόματα ἔνετικὰς τουρκικὰς καὶ ἄλλας ὀθνείας λέξεις καὶ πλάττουσι κακότεχνα καὶ κωμικὰ λεξεΐδια, ἅτινα ποιοῦσι τὴν θυμηδίαν καὶ τὸν γέλωτα. Δὲν στέργουσι τὴν πλουσίαν καὶ τορνευτὴν γλῶσσαν τὴν ὑπὸ τῶν λογίων γραφομένην καὶ ὑπὸ τοῦ λαοῦ νοουμένην ἀλλὰ συγκροτοῦσι μυσαρὸν καὶ πενιχρὸν γλωσσικὸν συνονθύλευμα περιοριζόμενον ἀπλῶς ἐν τῇ ἐκφράσει τῶν κοινοτάτων πραγμάτων καὶ τῶν στοιχειωδεστάτων ἀναγκῶν. Λέγω τοῦτο, διότι, ὅσκις παρίσταται ἀνάγκη ἐκφράσεως νοημάτων πέρα τοῦ κύκλου τῶν αἰσθητῶν καὶ συγκεκριμένων πραγμάτων κειμένων, τὸ τεχνητὸν γλωσσικὸν σύμφυρμα καὶ αὐτὴ ἡ δημώδης ἀποβαίνει ἀνεπαρκῆς καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἀναγκάζεται νὰ καταφεύγῃ εἰς τὴν καθαρῆς καὶ νὰ δανείζηται ἐξ αὐτῆς στοιχεῖα ἐν τε τῷ πεζῷ λόγῳ καὶ τῇ ποιήσει (1). Ἰσχυρὰ δ' ἐπεγείρεται ἐκάστοτε ἡ ἀπο-

(1) Ἴνα τις λάβῃ εἰκόνα τῆς περὶ τὴν ἐκδήλωσιν ἐπιστημονικῶν νοημάτων ἀδυναμίας τοῦ ἰδιορρυθμοῦ καὶ αὐθαιρέτου γλωσσικοῦ κατασκευάσματος καὶ ἴδῃ ὁποῖον τραγελαφικὸν συνονθύλευμα παράγεται ἐκ τῆς μείξεως παντοίων στοιχείων, ἀρκεῖ νὰ διεξέλθῃ ὀλίγους στίχους τινὸς τῶν εἰς τὴν γλωσσικὴν αἵρεσιν ἀνηκόντων. Οὕτως π. χ. ἀναγινώσκειται ἐν Δελτίῳ τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου (σ. 162). «Ἡ πρώτη εἶναι ἡ ψυχικὴ πραγματικότητα, πού ὁ Bergson τὴν ὀνομάζει *διάρκεια*, γιατί ἡ φύση τῆς εἶναι μιὰ ἀδιάκοπη ἐξακολουθήση, τὸ πέρασμα ἀπὸ μιὰν ιδιότητα σὲ ἄλλη. Ἡ διάρκεια εἶναι ἑτερόγενη, γιατί καμιά καινούργια κατάστασή τῆς δὲν εἶναι ὅμοια μὲ τὴν προηγούμενη ἢ μὲ τίς προηγούμενες. Ἡ μόνη ιδιότητά τῆς εἶναι ἡ ποιότητα...» Ἀλλαχοῦ δὲ (σ. 61) γράφεται «Σὲ τέτιες λοιπὸν ἐποχὲς δημιουργικῆς ζύμωσης φανερώνεται πρῶτα μιὰ ἀντίθεση ἔντονη πρὸς τὰ καθιερωμένα καθεστῶτα, πρὸς τὴν παράδοσιν, πρὸς τίς ἀντιπροσωπευτικὰς ἀξίας, πού ὡς τότε κυριαρχοῦσαν. Αὐτὲς φαίνονται κενές, πενιχρές, δὲν ἀνταποκρίνονται πιά στίς ψυχικὰς ἀνάγκας τῶν ἀνθρώπων».

ρία καὶ αὐτόματον ἐπέρχεται τὸ ἐρώτημα, πῶς ποτε ὑπάρχουσιν ἄνθρωποι οὕτω τῆς πρὸς τὸ καλὸν εὐαισθησίας ἀπεστερημένοι, ὥστε ἀντὶ τῆς ἀλουργίδος τῆς βασιλίσεως τῶν γλωσσῶν νὰ προκρίνωσι τὰ ὄυπαρὰ ῥάκη δουλικῆς καὶ μειξοβαρβάρου γλώσσης. Ἄλλ' εἶναι εὐδὴλον ὅτι οἱ καταπολεμοῦντες λυσσωδῶς τὴν ἐθνικὴν γλῶσσαν ἀποτελοῦσι μέγα κακὸν καὶ βουλεύονται δεινὸν βούλευμα· διότι ἀπομακρύνουσι καὶ ἀποξενοῦσιν ἡμᾶς τοὺς ἐπιγόνους ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, οἵτινες ἐγένοντο αἴτιοι καὶ δημιουργοὶ τῆς ἡμερώσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ (1). Ἐνῶ δὲ οἱ ὑπεροχοὶ φιλόσοφοι καὶ ὑπερφυεῖς ἄνδρες, ὡς ὁ Ἑγκελος καὶ ὁ Schelling, ὁ Gōthe καὶ ὁ Schiller, ἐξυμνοῦσι τὰ ἑλληνικὰ γράμματα καὶ ἀνομολογοῦσιν ἀληθεῖς αὐτῶν προγόνους οὐχὶ τοὺς Γεῦτονας ἀλλὰ τὸν Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀριστοτέλη, τὸν Αἰσχύλον καὶ τὸν Σοφοκλέα, οἱ ἡμέτεροι χυδαῖσται πειρῶνται νὰ ἀποκόψωσι τὸν πρὸς τοὺς ἀρχαίους ἰσχυρὸν δεσμὸν ἡμῶν τῶν νεωτέρων καὶ ἐπιθυμοῦσι νὰ μὴ ἔχωμεν μηδεμίαν σχέσιν πρὸς τὸ παρελθόν(2) ἀποκαλοῦντες τοὺς περὶ ἐκεῖνο εὐλαβῶς ἀσχολουμένους «σχολαστικούς» καὶ «ὀπισθοδρομικούς» καὶ «προγονοπλήκτους». Καὶ ταῦτα βλασφημοῦσι καὶ ὑβρίζουσιν ἀγνοοῦντες καὶ παρορῶντες.

---

(1) Ὅτι ἡ ἀπὸ τῆς ἀρχαίας γλώσσης ἀπομάκρυνσις ἔσται ὀλεθριωτάτη καὶ ἐθνοφθόρος, δὲν εἶναι δύσκολον νὰ νοήσῃ τις· αὕτη θὰ διακωλύσῃ τὴν ἡμέρωσιν, θὰ ἀφανίσῃ τὴν φιλοπατρίαν καὶ θὰ ἀφέλῃ πᾶσαν ἀρετὴν. Δικαίως δὲ ἀγανακτῶν ὁ Λάμπρος Φωτιάδης ἔγραφε πρὸς τὸν Καταρτζῆν (παρὰ Σάθα 173) «Εἶγε παράγωγον τῆς Ἑλληνίδος καὶ ὑμεῖς αὐτὴν τὴν Γραικίδα ταύτην ὁμολογεῖτε πῶς ἂν εἴη τοιαύτη παραμορφωζομένη πρὸς τὸ δοκοῦν ἐκάστῳ καὶ κατὰ πάντα τρόπον ἐκείνης ἀφίστασθαι καὶ ἀπαλλοτριοῦσθαι βιαζομένη;».

(2) Ταῦτα ποιοῦσιν οἱ χυδαῖσται παρορῶντες τὴν δύναμιν τῆς ἱστορίας· ὀρθῶς δὲ ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις παρατηρεῖ (ἐν Γλωσσολ. Μελετ. 1. 265) τάδε : «Δεύτερον παραλείπεται καὶ δὲν λαμβάνεται πρὸ ὀφθαλμῶν ὑπὸ πάντων τῶν χυδαῖζόντων ἡ μεγάλη δύναμις τῆς ἱστορίας· νομίζουσιν ὅτι αὐτοὶ νῦν εἶναι κύριοι νὰ νομοθετήσωσιν ὅ,τι καὶ ὅπως βούλονται, ὡσεὶ μηδεμίαν τὸ ἔθνος ἡμῶν εἶχε φιλολογίαν καὶ ὡσεὶ πᾶν τὸ παρελθόν ἡμῶν ἦν ἄγραφος χάρτης καὶ σκιά!»

ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἀνήχθησαν ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ τέχνῃ εἰς τὸ ἀκρότατον σημεῖον τῆς ἐφικτῆς τῷ ἀνθρώπῳ τελειότητος καὶ ὅτι πᾶν τὸ μὴ φέρον τὴν σφραγίδα ἐκείνων ἢ μὴ πεποιημένον κατὰ τὰ ἔκπαγλα αὐτῶν πρότυπα εἶναι ἀτελὲς καὶ κακότεχνον. Οὐ μόνον δ' ἀσεβοῦσιν εἰς τὴν πάτριον ἱστορίαν οἱ χυδαῖσται ἀλλὰ καὶ ἀδικοῦσι τὸ σύγχρονον ἔθνος διότι πειρῶνται νὰ ἐκχυδαίσωσι λαὸν εὐγενῆ καὶ μετὰ τῆς χυδαιότητος νὰ εἰσαγάγῃσι τὴν χυδαιοφροσύνην. Δὲν προθυμοῦνται μόνον νὰ διαφθείρωσι καὶ ἀφανίσωσι τὴν καλλίστην καὶ τελειοτάτην τῶν γλωσσῶν καὶ ἀντ' αὐτῆς νὰ δημιουργήσωσι καὶ εἰσαγάγῃσι κωμικὸν γλωσσικὸν φύραμα ἀλλὰ καὶ καταβιβάζουσι τὴν ὑψηπέτιδα τοῦ Ἕλληνος διάνοιαν εἰς τὰ δυσώδη τέλματα τοῦ κτηνώδους ὑλισμοῦ καὶ τῆς φαυλοτάτης χαμαιπετείας. Διαστρεβλοῦντες καὶ παραμορφοῦντες τὴν γλῶσσαν διαστρέφουσιν ἅμα τὴν διάνοιαν καὶ ταπεινοῦσι τὴν καρδίαν καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὑπονομεύουσι τὰ θεμέλια τῆς ἑλληνικῆς κοινωνίας (1). Δὲν εἶναι λοιπὸν φιλόνομοι καὶ συντηρητικοὶ πολῖται ἀλλὰ στασιῶται κατὰ τῆς καθεστῶσης γλώσσης καὶ ἀνατροπεῖς αὐτῆς τῆς ἐθνικῆς ὑποστάσεως. Μηδεὶς δ' ἀντεῖπη ὅτι δὲν εἶναι τοιοῦτοι ὅσοι διασείουσι τὰς βάσεις τῆς οἰκογενείας καὶ τῆς ἑλληνοπρεποῦς ἀγωγῆς, ὑποθάλλουσι τὴν ἀθείαν καὶ τὴν διαφθορὰν καὶ προάγουσιν εἰς τὴν κοινωνικὴν ἀναρχίαν καὶ τὸν λεγόμενον «μπολσεβικισμόν». Οἱ αὐτοὶ μυκτηρίζουσι τὰ ἰνδάλματα τῆς ἐνδόξου ἡμῶν ἱστορίας καὶ χλευάζουσι τὰ σεβάσματα τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως, ἀναιροῦσι

---

(1) Κυροῦται δυστυχῶς ἡ ἀλήθεια τῶν πρὸ πολλῶν ἐτῶν ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χατζιδάκι παραταρηθέντων (ἐνθ. ἀνωτ. σ. 501) «Ὁ κηρύξας ἑαυτὸν ἀνεξάρτητον πάσης ὑποχρεώσεως πρὸς τὰ παραδεδομένα καὶ κεκυρωμένα τῆς γλωσσικῆς καὶ γραμματικῆς συνηθείας, δὲν χρειάζεται, φρονῶ, ἄλλο διαίτερον θάρρος, ἵνα πράξῃ τοῦτο καὶ πρὸς τὰς ἄλλας παραδεδομένας καὶ κεκυρωμένας ἱεράς, ἐθνικίας, ἠθικὰς κτλ. παραδόσεις. Ἐντεῦθεν φερόμεθα πάντες μακρὰν μὲν τῶν ἱερῶν καὶ ὁσίων, δι' ὧν οἱ πατέρες ἡμῶν πρὸ ὀλίγων ἔτι ἐτῶν ἐμεγαλουργήσαν, ἐγγὺς δὲ τῆς ἀδοξίας καὶ παρακμῆς».

τὴν ἔννοιαν τῆς πατρίδος καὶ πειρῶνται νὰ ἀφέλωσι τὸν ἑλληνικὸν λαὸν τὰς σωσιπόλιδας ἀρετὰς καὶ νὰ κρημνίσωσιν αὐτὸν εἰς τὰ ἀνήλια σκότη ἐθνικῆς ἐξουθενώσεως. "Ὅτι δὲ τὰ εἰρημένα μοι δὲν εἶναι κενοὶ λόγοι ἀλλὰ πικρὰ ἀλήθεια καὶ ὀδυνηρὰ πραγματικότης, μαρτυροῦσι περιτράνωσ τὰ τερατώδη τῶν παραδοξολόγων ἀνθρώπων κηρύγματα, ἅτινα διαπρυσίως κηρύττουσι καὶ ἰσχυρῶς διασαλπίζουσιν. «Ὁ καθένας μας - δογματίζει τις τῶν περιπύστων ἀνακαινιστῶν τῆς γλώσσης καὶ παιδείας - μπορεῖ ἀτομικὰ νὰ ἔχη ὅποιαδήποτε πολιτικὴ πίστη θέλει, ἀκόμα καὶ ἀναρχικὸς νὰ εἶναι καὶ σὲ σύλλογο ἀναρχικὸν ν' ἀνήκη καὶ θεωρητικὰ στὴν ἐξοσχολικὴ τοῦ δράση νὰ γράψῃ ἀκόμα ὑπὲρ τοῦ ἀναρχισμοῦ. Πῶς μπορεῖ νὰ συμβιδάσῃ σὲ τέτοια περίπτωση τὴ δική του πίστη μὲ τὸ ἔργο τοῦ διδασκαλείου, αὐτὸ εἶναι ζήτημα δικῆς του συνειδήσεως. Σ' αὐτὸ δὲν εἶμαστε ἑμεῖς ποῦ θὰ ἐλέγξωμε». (1) Κατὰ τὸ ἠθικὸν ἄρα τοῦτο δόγμα ἐπιτρέπεται νὰ ἦ ὁ διδάσκαλος ἀναρχικὸς καὶ νὰ διδάσκη ἄλλα ἢ ὅσα ἀληθῶς φρονεῖ!.. Ὅντες δ' ἅμα οἱ χυδαῖσταὶ ὀπαδοὶ τοῦ λεγομένου ἱστορικοῦ ὑλισμοῦ ἀποφαίνονται ὅτι αἱ κοινωνικαὶ ἐνέργειαι καὶ αἱ πολιτικαὶ καταστάσεις δὲν διέπονται ὑπὸ τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ καὶ τῶν μεγάλων ἰδεῶν ἀλλὰ ὀυθμίζονται μόνον ὑπὸ ὑλικῶν ὄρων καὶ ἐμπορικῶν συνθηκῶν. Τὰ πάντα ἐρμηνεύονται κατὰ τρόπον ὑλιστικόν. Οὕτω δὴ «ἡ ἐπανάστασις τοῦ 1821 — κατὰ τὴν γνώμην τοῦ θιασώτου (2) τῶν καινῶν ἱστορικῶν δαιμονίων καὶ θαυμαστοῦ τοῦ «κομμουνισμοῦ» καὶ ἐγκωμιαστοῦ τοῦ Λένιν(3)— δὲν εἶναι αὐθαίρετον κατασκευάσμα οὔτε τῶν πρωταγωνιστῶν αὐτῆς οὔτε τῆς πίστεως καὶ τῆς φιλοπατρίας τῶν τότε ὑποδούλων ῥω-

---

(1) Ἀπόσπασμα Πράξεως τοῦ Μαρασλείου Διδασκαλείου. Ἰδὲ Ἐλεύθερον Λόγον 16 Νοεμβρίου 1924.

(2) I. K. Κορδάτου. «Ἡ κοινωνικὴ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς ἐπανάστασεως τοῦ 1821, Ἐν Ἀθήναις 1824».

(3) Τὸν Λένιν θαυμάζει ἰσχυρῶς καὶ καλεῖ πολλαχοῦ «μεγάλην καὶ φωτεινὴν διάνοιαν». Ἐνθ. ἀγωτ. σ. 113. 115 καὶ 116. 167 κᾶ.

μιῶν. Ὑπάρχουν ἄλλα βαθύτερα αἷτια τὰ ὁποῖα συνετέλεσαν διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἔκρηξιν τῆς. Καὶ τὰ αἷτια ταῦτα εἶναι ὀλιστικά. Καμμία «κοινωνική» ἢ «ἐθνική» ἐπανάστασις μέχρι τοῦδε δὲν προεκλήθη ἀπὸ τὴν θέλησιν ὠρισμένων προσώπων ἢ ἀπὸ οἰαδήποτε ὑποκειμενικὰ ἰδεολογικὰ ἐλατήρια. Αἱ μεγάλαι πολιτειακαὶ μεταβολαὶ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος ἔχουν τὴν καταγωγὴν των εἰς οἰκονομικὰ φαινόμενα (1)». «Ἡ ἐθνική ἐξέγερσις εἶναι, λέγει, ἔργον ἀποκλειστικῶς τῆς ἀστικῆς τάξεως (2)». Ἄλλ' ὁ ταῦτα λέγων ἀντιφάσκει πρὸς ἑαυτὸν παρατηρῶν κατωτέρω (3) «Ἐπαναστάτησεν ἔχι ὅλος ὁ ἑλληνικὸς ὑπόδουλος λαὸς ὡς διὰ συνθήματος ἀλλὰ τὰ μέλη τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας καὶ οἱ συμμαχῆσαντες προύχοντες καὶ ὀπλαρχηγοὶ τῆς Πελοποννήσου». Ἀμνημονεῖ δηλαδὴ ὅτι οἱ προύχοντες κατὰ τὰ πρόσθεν εἰρημένα (4) ἀποτελοῦσι τὴν πρώτην τάξιν διάφορον τῆς ἀστικῆς (τρίτης τάξεως). Ἄλλ' ἄρα γε οἱ Μαυρομιχάλοι καὶ ὁ Μπενάκης, ὁ Λόντος καὶ ὁ Ζαΐμης καὶ οἱ ἄλλοι οἱ ἐν Πελοποννήσῳ κηρύξαντες τὴν ἐπανάστασιν ἀνῆκον εἰς τὴν ἀστικὴν τάξιν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πρώτην καὶ ἀριστοκρατικὴν ; Ὡσαύτως ἄτοπα καὶ ἀντιφατικὰ εἶναι τὰ ἐν σελίδι 66 γεγραμμένα. «Ὁ λαὸς ἐξεβιάσθη νὰ συντρέξῃ καὶ νὰ συμμετάσχῃ εἰς αὐτὴν (τὴν ἐπανάστασιν) ὑπὸ τῶν ἐφοπλιστῶν, ἐμπόρων καὶ φεουδαρχῶν». Τίνα δὲ γνώμην ἔχει ὁ ἔνδοξος «κομμουνιστῆς» περὶ τοῦ κλήρου καὶ τῆς ἑλληνικῆς φιλοπατρίας, μαρτυροῦσι πρὸς ἄλλοις καὶ αἱ ἑξῆς ἀποφάνσεις. «Οἱ Δεσποτάδες τῆς Πελοποννήσου οἱ ὁποῖοι ὑψωσαν τὴν σημαίαν τῆς

(1) Αὐτ. σ. 8' πβλ. καὶ σ. 29 «Ἡ φιλαπατρία, ἡ πίστις καὶ τὰ τοιαῦτα δι' ἡμᾶς δὲν συνετέλεσαν εἰς τὴν γέννεσιν (sic) τῆς ἰδέας τῆς ἐπαναστάσεως οὔτε εἰς τὴν ἔκρηξιν αὐτῆς.

(2) Αὐτ. σ. 30 πβλ. καὶ σ. 47 «Ἡ ἑλληνικὴ ἀστικὴ τάξις ὠθήθη πρὸς τὴν ἰδέαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ» καὶ κατωτέρω «Μόνον αὐτὴν τὴν τάξιν—τούς Ἕλληνας ἀστοὺς δηλαδὴ—συνεκίνησαν τότε αἱ γαλλικαὶ δημοκρατικαὶ ἐπαναστατικαὶ ἰδέαι.»

(3) Σελ. 66.

(4) Σ. Αἰτ. σ. 46.

ἐπαναστάσεως παρεσύρθησαν δι' οὓς λόγους περυσύρθησαν καὶ οἱ κοτσαμπάσηδες» καὶ κατωτέρω (1) «Εἰς τὰ σχολεῖα καὶ εἰς τὰ διάφορα ἱστορικὰ συγγράμματα ὑποστηρίζεται γενικῶς καὶ ἀορίστως ὅτι ἡ ἐπανάστασις τῆς 21 εἶναι προῖον τῆς «ἱερᾶς ἐκρήξεως τοῦ ἀκοιμήτου πρὸς τὴν ἐλευθερίαν πόθου τῶν Ἑλλήνων. Αἰτιολογία ἄνευ οὐδενὸς ἀπολύτως περιεχομένου! «Εἶναι δὲ προγονοπληξία ἀφόρητος ἡ ἐπιμονὴ τῶν συγγραφέων νὰ διῦσχυρίζωνται ὅτι «τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν κλέος καὶ ὁ πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἀκοίμητος πόθος τῶν Ἑλλήνων» συνετέλεσεν εἰς τὴν σύμπτυξιν (γρ. σύμπηξιν) τῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας»(2). Ἀλλὰ προῖον ὅμως ὀλίγον ὃ τὰ εἰρημένα γράφων περιάγεται ὑπ' αὐτῶν τῶν πραγμάτων εἰς ἀντίφασιν καὶ ὁμολογεῖ ὅτι «Καὶ ἡ παράδοσις εἶχεν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν ἰδεῶν τοῦ Ρήγα. Δι' αὐτὸ εἰς τὸν ὕμνον του ἐνεθυμεῖτο καὶ τοὺς προπάτορας (ἀρχαίους), τὴν θρησκείαν καὶ τὴν πατρίδα, δηλαδὴ τὸ Βυζάντιον» (3) Ἐντείνων δ' εἰς τὸ ἀκρότατον ὄριον τὴν ἀσέβειαν καὶ ἀναισχυντίαν λέγει περὶ τοῦ ἔθνομάρτυρος καὶ ἀγίου Πατριάρχου τοῦ Ε' ὅτι ἦτο «καλόγηρος ὁ ὁποῖος δὲν ἠγγύει (sic) νὰ διαταραχθῇ ἡ ἡσυχία καὶ πρὸ παντὸς ἡ θέσις του... δὲν εἶχεν οὐδεμίαν σχέσιν πρὸς τὴν ἑλληνικὴν φιλοπατρίαν καὶ τὴν ἑλληνοπρέπειαν, ποὺ τῷ ἀποδίδουν οἱ ἱστορικοί». (4) Παραπλήσια δοξάζων περὶ τῶν ἐθνικῶν ἰδεῶν ἀποφαίνεται ὅτι ἡ «Μεγάλῃ Ἰδέα» τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἶναι ἐπιδίωξις κατακτητικῶν σκοπῶν. (5) Τοιαύτας δὲ προφέρων κατὰ τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως βλασφημίας καὶ ὕβρεις φαντάζεται

---

(1) Σελ. 49.

(2) σελίς 50.

(3) Αὐτ. 65.

(4) Σ. Αὐτ. 72. Περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πατριάρχου ἐκεῖνου γράφει, «Ὁ θάνατός του εἶναι μία πολιτικὴ δολοφονία, ἀπὸ τὰς συνήθεις τρομοκρατικὰς πράξεις εἰς ἐποχὰς ἐπαναστατικοῦ ἀναβρασμοῦ ἐκ μέρους τῆς κραιούσης τάξεως ἢ ἐξουσίας». Αὐτ. σελ. 76.

(5) Αὐτ. 165.

ὅτι «καταλύει τὰ ὑπάρχοντα εἰδῶλα τῆς πατριδοκαπηλίας καὶ γκρεμίζει κατὰ τὸ δυνατόν τὸ περισσότερον μέρος ἀπὸ τὸ Σινικὸν τεῖχος τῶν ἱστορικῶν προλήψεων καὶ τῶν πατριωτικῶν ψευδολογιῶν» (1).

Οὐχ ἦττον διαστρέφει τὴν ἱστορικὴν ἀλήθειαν καὶ μυκτηρίζει τοὺς ἀθανάτους τοῦ 1821 ἥρωας ὁ συγγραφεὺς τοῦ βιβλίου τοῦ ἐπιγραφομένου «Μπρουσσός». (2) Ὁ πρωτότυπος οὗτος τῆς ἱστορίας ἐρευνητῆς γράφει: (3) «Στὰ 1823 διορίστηκε (4) μια προσωρινὴ Κυβερνήσις με κεφαλὴ τὸν Πετρομπεῖ, που μαζί του συνεργάσθη ὁ Κολοκοτρώνης. Τα μέλη τῆς θα ἀπορούσαν ἀν τὸς ἐλεγεῖς πὼς κυβερνήσις σημαίνει τιποτὰ ἄλλο παρὰ ἐξουσία ἀπεριοριστὴ νὰ θυσιαρίζει ὁ κυβερνήτης ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ περιουσία καὶ νὰ καταπατεῖ τοὺς νόμους. Ἐποὶ σφετεριστῆκαν οὐ μπόρουν, ἀκόμα καὶ τὰ κανονία τοῦ Ἀναπλίου τὰ πούλησαν πρὸς ὄφελος τοῦ». (5) Καὶ παρακατιῶν ὡσαύτως ὑβρίζει τὸν ἀτρόμητον Κολοκοτρώνην καὶ τοὺς σεμνοὺς ἐκείνους ἱεράρχας. «Ὅταν, λέγει, μετὰ τὸ παρσιμο καὶ τὰ πλουσία λαφυρὰ τῆς Ἰριπολιτσᾶς εφτάσαν στὴν Πατρὰ ταχὰ νὰ βοηθησοῦν οἱ Κολοκοτρωναῖοι, ὁ Πατρῶν Γερμανὸς, μεγάλος ραδιουργὸς τῆς ἐποχῆς, καὶ ὁ Ἀντρέας Ζαῖμης τοὺς ἀναγκάσανε νὰ παν πῖσω. Γιατί, Μωραῖτες καὶ αὐτοὶ με μυτὴ ἀκονισμένη, μυριστῆκαν τὸν καθὰφτο σκοπο τοῦ νὰ ξαναχαροῦν πλούτη καὶ χαρεμιά ἀγαθικά. Ἐτῶν χαρεμιῶν ὁ πυρετὸς σὲ κείνη τὴν ἐποχὴ εἶχε καταντήσει σωστὴ ἐπιδημία, τόσο πὺ καὶ δεσποταδες (εχοντας προδιαθέση) κολλῆσαν». (6) Καὶ ἐφεξῆς ὁμοίως ὑβρίζει ἀναισχύντως.

---

(1) Αὐτ. 150.

(2) Ἀλεξ. Πάλλη Μπρουσσός· Ἐνατύπωμα ἀπὸ τὸ «Νουμιά»: 1923.

(3) Σελ. 8.

(4) Τοὺς τόνους καὶ τὰ πνεύματα θεωρῶν, φαίνεται, ἀφόρητον βᾶρος ἀποσεῖει καὶ ἀποβάλλει.

(5) Ὡστε ὁ Γέρος τοῦ Μωριά ἦτο σφετεριστῆς καὶ λωποδύτης!!

(6) Σελ. 27. Καὶ ἐν σ. 28 γράφει πλὴν ἄλλων καὶ τάδε «Μιλωνιάς γιὰ τὸν Κολοκοτρώνη, ἀς προσθετῶ πὼς συχνὰ με διασκεδαζει ὅταν περνᾷ